

שארית מנחם

אמרות טהורות, דיבורים קדושים, ערבים ומתוקים, בדרך פרד"ם
מאת כ"ק אדמו"ר הגה"ק רבי מנחם מענדיל מווישיווא זי"ע

פרשת משפטים

יוצא לאור ע"י

מכון

ברכת נפתלי

להוצאת ספרי רבוה"ק זצלה"ה

ע"ש הרה"צ רבי נפתלי צבי בן כ"ק

אדמו"ר רבי ברוך זצ"ל מווישיווא

מאנסי נ.י.

גופא מעמיד ומקיים אתכם. ואולי לפי"ז יש ליתן בנותן טעם
הא דאי' במס' ברכות (ח' ע"ב) סבר רב ביבי בר אבאי להשלים
קריאת הפרשיות שנים מקרא ואחד תרגום דכולא שתא בערב
יום הכיפורים, דכיון דהתוכחה כלולה בהם אפשר להנצל מהם
קודם שיצא דבר המלך ביו"כ.

ועפי"ז יל"פ הפסוק בתהלים (ע"ו ט) משמים השמעת דין ארץ
יראה ושקטה וגו', פי' משמים "השמעת" רק שמיעה אבל אין
עושין והשמעת רק כדי שארץ יראה, שבאי העולם יגיעו
ליראה, וע"י יראת הדין ושקטה מדה"ד, וזה שנאמר קהלת (ג'
י"ד) והאלהים עשה שיראו מלפניו, היינו "והאלהים" הרומז
למדת הדין, לא עשה הקב"ה לענוש בפועל ממש לישראל, רק
עשה שיראו מלפניו, (עין זוה"ק פר' פנחס), וכעין שאיתא בברכות
(נ"ט ע"א) לא נבראו רעמים אלא לפשוט עקמימות שבלב שנא'
והא' עשה שיראו מלפניו.

ואלה המשפטים אשר תשים לפניכם. אפשר לומר עפ"י
הידוע דהפוגם בחטא הידוע הוא בבחי' בהמה כדכתיב (יחזקאל
כ"ג כ) זרמת סוסים זרמתם, וזה יש לרמוז במאמר חז"ל (שבת
קנ"א ע"ב) אין חיה שולטת באדם עד שנדמה לו כבהמה שנא'
אדם ביקר ולא יבין נמשל כבהמות נדמו (תהלים מ"ט כ"א), חיה
היא חיי' בישא, נוקבא דסט"א, וזש"א אדם "ביקר" אותיות קר"י
ולא יבין שאינו שב בתשובה שיהיה ולבבו יבין ושב (ישע"י ו'),
ורפא לו, אדם כזה נמשל כבהמות ולא דמות אדם, לכן
כשמגיעים לתיקון חטא זה בסוף ימי השוכבי"ם קוראים פרשת
ואלה המשפטים אשר תשים "לפניהם", דייקא פני אדם אל
הימין לארבעתן (יחזקאל א' י'), תיקון ארבע יסודות.

ואלה המשפטים אשר תשים לפניכם. י"ל עפ"י מה דאי'
בסנהדרין (ו' ע"ב) אשר תשים אלו כלי הדיינים והם מקל
ורצועה, וזה יש לרמוז במה שאמרו חז"ל (שבת ל' ע"ב) דתלמיד
היושב לפני רבו צריך להיות מר עובר, ועיי"ש בפירוש"י ד"ה
נוטפות מר, מרירות מחמת אימה, דהיינו שישב באימה, כי מ"ר
ר"ת מקל רצועה, ובזה י"ל מה דאי' במס' פסחים (כ"ב ע"ב)

ואלה המשפטים אשר תשים לפניכם. ובתרגום ואילין דינאי
די תסדר קדמיהון. ובמד"ר זש"ה מגיד דבריו ליעקב וגו'. לא
עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום (תהלים קמ"ז י'), י"ל
בהקדים דברי האלשיך הק' (בישע"י נ"ה ח) עה"פ וינחם ה' על
הרעה אשר דיבר לעשות לעמו (שמות ל"ב י"ד), פירוש במה
שדיבר לעשות והיה להם פחד, זאת היתה כפרתו, וכדאי'
בברכות פ' הרוואה (נ"ה ע"א) חלמא בישא עציבותי מסתייא,
פירש"י די לו עצבונו לבטל את החלום. וזש"ה (יחזקאל ט"ז ו)
ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמיך ואומר לך בדמיך חיי,
בדמיך מלשון דמיון ר"ל שנדמה לך ח"ו שהרעה בא ואומר לך
"בדמיך" ע"י הדמיון והפחד נתכפר לך וחיי. ובזה יש לפרש
ואלה המשפטים אשר תשים לפניכם ומתרגמינן אילין "דינאי"
ובפירש"י אשר תשים לפניכם כשולחן ערוך די תסדר
קדמיהון, דהיינו שתציע להם דינין ועונשין ר"ל על העובר פי ה'
כדי שע"י פחד העונש יתכפר להם, וזהו אשר תשים לפניכם,
פי' רק לשים לפניכם ולהראות להם שידוע שהעין משביע,
וכפי שאחז"ל (יומא ע"ד ע"ב) סומא אינו שבע, ודי בזה לכפרתן.

והנה בדרך זה שיפטר מהדיינים בפועל ע"י הפחד מפניהם
במחשבה מתנהג הקב"ה רק עם ישראל שאצלם מחשבה
טובה מצטרפת למעשה, משא"כ באוה"ע דאין הקב"ה מצרף
מחשבה טובה למעשה, (עיי' תוס' קידושין ל"ט ע"ב ד"ה מחשבה),
אין מודיע להם מקודם עונש העובר פי ה'. וז"ש במדרש מגיד
דבריו ליעקב, פי' דברים קשים כגידין (עיי' רש"י פר' יתרו י"ט ג),
חוקיו ומשפטיו, שהוא דין כידוע, לישראל, לא עשה כן לכל גוי
ומשפטים בל ידעום, מקודם, כיון שאצלם אין מחשבה
כמעשה. ובזה יש לפרש המ"א מובא ברש"י נצבים (כ"ט י"ב)
למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקלות, לפי ששמעו ישראל
מאה קללות חסר שתיים וכו'. הוריקו פניהם ואמרו מי יכול
לעמוד באלה, התחיל משה לפייסם אתם נצבים וכו', והיינו
כשמעו ישראל הצ"ח קללות נפחדו מאוד, א"ל משה אתם
נצבים, ר"ל זה שאתם נפחדים משמיעת התוכחה והקללות, זה

שמעון העמסוני היה דורש כל אתין שבתורה עד שבא לאת ה' אלהיך תירא פירש וכו' עד שבא ר"ע ודרש לרבות תלמודי חכמים, ולכאורה קשה מה דרש בואהבת את ה' אלהיך עיין מהרש"א בח"א, ושאר הקושיות. ועפ"י הנ"ל י"ל שבואהבת הוי ניחא ליה לדרוש לרבות ת"ח, משא"כ ביראה קשיא ליה למה לן לרבות הא כיון שיש מקל ורצועה ממילא יפחד, ע"כ פירש. ואך רבי עקיבא לשיטתו דדריש בעירובין (גי' ע"ב) ואלה המשפטים שמחוייב הרב להראות פנים לתלמידו, וממילא אין לו ילפותא על כלי הדיינים ע"כ דרש לרבות ת"ח ליראה.

והנה אם נאמר דלהראות לו פנים מחוייב מה"ת משום דילפינן מקרא דואלה המשפטים, ממילא אסור לקבל שכר על זה, וכדיליף בנדרים (ל"ז ע"א) מקרא דכתיב ואותי צוה וגו', ראה למדתי אתכם, מה אני בחנם אף אתם נמי בחנם, וזש"א שמעון העמסוני כשם שקיבלתי שכר על הדרשה וע"כ ואלה המשפטים לא קאי על חיוב להראות לו פנים אלא יליף מיניה לכלי דיינים, ע"כ אקבל שכר על הפרישה דלא איצטריך לרבות יראה מת"ח דממילא יפחד כי יש כלי הדיינים, וכיון דאלה המשפטים דריש לכלי הדיינים ולא לענין שמחוייב להראות לו פנים, א"כ שפיר אקבל שכר על הראות לו פנים. דכיון דלאו מקרא יליף ליה לא ממועט מקרא דראה למדתי אתכם הנ"ל.

ובשביעית יצא לחפשי חנם. י"ל עפ"י המשנה בפרק ו' דאבות (מ"ט) אין מלוין לו לאדם לא כסף ולא זהב רק תורה מצוות ומעש"ט, וזה נרמז כאן דהנה הר"ת של ובשביעית יצא לחפשי חנם מכוונים להר"ת של וברוב חילו לא ימלט (תהלים ל"ג י"ז) וגם, להר"ת של ישמע חכם ויוסיף לקח, והיינו ובשביעית פי שנת השבעים, יצא לחפשי, חנם היינו בלא כסף וזהב, וזהו וברוב חילו לא ימלט כי אין מלוין כנ"ל, ע"כ ישמע חכם ויוסיף לקח של תורה הקדושה כי לקח טוב נתתי לכם.

וכי ימכור איש את בתו לאמה לא תצא כצאת וגו'. ג' במסורה, דין, ואידך כצאת משה אל האהל יקומו כל העם ונצבו וגו' (שמות ל"ג ח), ג' ואוהבו כצאת השמש בגבורתו (שופטים ה' ל"א), ונ"ל כי ימכור איש, זה הקב"ה כמש"נ (שמות ט"ו ג) ה' איש מלחמה, את בתו, היא כנסת ישראל, לאמה, לעכו"ם להשתעבד תחתם בגלות, אמר לא תצא כצאת העבדים, פי שאינו חוזר עוד לאדונו, רק כצאת משה אל האהל, ר"ל לעת התחיה יקומו כל העם ונצבו עמו בתחיה, שהוא ינהלם לא"י כדאיתא באור החיים הק' פר' וזאת הברכה עה"פ (ל"ג כ"א) כי שם חלקת מחוקק ספון, והנה לזכות לזה הוא רק מי שמאמין במשה עבדו, משא"כ עדת קרח אין להם חלק לעוה"ב כדס"ל לר' עקיבא בסנהדרין (ק"ח ע"א) והוא משום שחלקו על משה ואהרן ורצו כהונה ומלוכות דסברו שאפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד, אבל האמת דטענה זו נדחית, והוא

עפ"י"מ דאי' במס' חולין (ס' ע"ב) שנתמעטה הלבנה בשביל שטענה שאין ראוי לשני מאורות שישתמשו בכתר אחד, וזה המשך המסורה ואוהביו, של משה, כצאת השמש בגבורתו שהוא גדולה מהלבנה, שמוה למדים שאי אפשר לשני מלכים להשתמש בכתר אחד, ומודים בגדולתו רק אלו יזכו לקום עמו בתחיה. וזה מרומז גם כמה שדרשו חז"ל בסנהדרין (צ"א ע"ב) עה"פ (שמות ט"ו א) ויאמינו בה' ובמשה עבדו אז ישיר משה, שר לא נאמר אלא ישיר, מכאן לתחיית המתים מן התורה, והיינו רק למאמינים במשה רבינו.

ובזה אפשר לפרש הפסוק (דברים י"א כ"ו) ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה, פי' "אנכי" הרומז לאמונה בה' ובמשה עבדו, נותן לפניכם היום "ברכה" היינו הפירות בעוה"ז, וקלל"ה, פירושו עפ"י"מ דאיתא בספח"ק שהוא ר"ת והקרן קימת לו לעולם הבא, רומז לתחיה"מ שמושה יביאם לארה"ק. (עיין מד"ר חוקת פר' י"ט ס' י"ג, שאמר הקב"ה למשה וכי שבחך הוא שהוצאת ששים רבוא וקברתם במדבר ואתה מכניס דור חדש ויאמרו אין לדור המדבר חלק לעוה"ב, אלא תהא בצידון ותבוא עמם שנא' ויתא ראשי עם צדקת ה' עשה), הרי דלזכות לתחיית המתים הוא דווקא ע"י אמונה הנרמז באנוכי, וענין זה המבואר במדרש גם נרמז בפר' ואתחנן (ג' כ"ז) מה שאמר לו הקב"ה עלה ראש הפסגה ושא עיניך ימה וצפונה וכו' וראה בעיניך כי לא תעבור את הירדן הזה, פי' עלה ראש הפסגה ותראה את מתי מדבר ששוכבין שמה, וראה מלשון הבנה כמו שפירש"י בפר' וירא (י"ח ב) והיינו תבין בעיניך השכלי שטוב הוא כי לא תעבור את הירדן, כדי שתביא אתך את מתי מדבר, וביום ההוא ידעו הכל מדוע מת ונקבר מעבר לירדן בחו"ל. וזה יש לרמוז גם בפסוק (דברים ל"ד ו) ולא ידע איש את קברתו עד היום הזה, ר"ל שלא ידעו טעם קבורתו בחו"ל, עד היום "הזה", הכוונה ליום הגאולה העתידה והתחיה ע"ד הכתוב (ישעי' כ"ה ט) ואמר ביום ההוא הנה אלהינו "זה" וגו' נגילה ונשמחה בישועתו, אמון.

וכי ימכור איש את בתו לאמה לא תצא כצאת העבדים וגו' והפדה וגו'. י"ל דידוע מש"ס פ"ק דברכות (ה' ע"א) שיסורים ממרקים עוונותיו של אדם ויליף ליה מקל וחומר משן ועין מה שן ועין שהן אחד מאבריו של אדם עבד יוצא לחירות, יסורין שממרקין כל גופו של אדם על אחת כמה וכמה, ועוד אי' שם דרשב"ל יליף ליה בגזירה שוה ממלח דנאמר ברית במלח ונאמר ברית ביסורין מה ברית האמור במלח ממתקת את הבשר אף ברית האמור ביסורין יסורין ממרקין כל עוונותיו של אדם, והנה הנפק"מ בין ב' הילפותות י"ל, דאם ילפינן מק"ו משן ועין דהוי דבר שאינו חוזר, וא"כ אף היסורים ככה"ג שאינו עוברים ח"ו, אבל לרשב"ל דיליף ליה ממלח, י"ל דסגי ביסורים קלים שעוברים דומיא דמליחת בשר שצריך לסלק אח"כ

ואם שלש אלה לא יעשה לה ח"ו, ויצאה חנים, פי' אף בלי מצוות, יש לנו זכות לצאת מהגלות, (עיי' רש"י בהעלותך י"א ה' ד"ה אשר נאכל במצרים חנים בשם הספרי), ואמר הטעם אין כסף, כי אין מזונות בלתי השפעתו יתב', ואם אין קמח אין תורה ומע"ט. וזש"א בלעם (במדבר כ"ד כ"ג) או מי יחיה משמו אל, וי"ל דהיינו משמואל לשיטתו שפוסק דחייב במזונותיה כנ"ל, וגם שמואל לשיטתיה שפוסק בסנהדרין (צ"ז ע"ב) דדי לאבל שיעמוד באבלו ויגאלו אף בלי תשובה, (עיי' רש"י שם ד"ה ד').

וכי יזיד איש על רעהו להרגו בערמה וגו'. פי' מפני שנולד במזל מאדים שצריך להיות שופך דמים (עיי' שבת קנ"ו ע"א) מעם מזבח"י תקחנו למות [אין לו הצדקה] כי יכול להיות שוחט או מוהל בחי' מזבח"י ויש לו ברירה לבחור בדרך טובים.

אך אם יום או יומים יעמוד לא יקם כי כספו הוא. וי"ל דהנה פי' הרי"ף בעיני יעקב (יומא פ"ו ע"א) דלדעת ראב"ע אין יוהכ"פ מכפר גם על עבירות שבין אדם למקום עד שישוּב וירצה את חברו על עבירות שבין אדם לחברו, יעש"ד, וזי"ל אך אם יום או יומים זה קאי על ר"ה שהוא יומים אך הוא נחשב כיומא אריכתא להרבה דברים, יעמוד, היינו יתפלל דאין עמידה אלא תפילה (ברכותו ע"ב), לא יקם, לא יהי' לזה תקומה, רק באופן, כי כספו הוא, ולא של חברו, היינו שישוּב וירצה חברו ואז יופר לו על הכל.

על כל דבר פשע וגו' אשר יאמר כי הוא זה. בב"מ (ג' ע"א) ילפינן דמודה במקצת חייב שבועה מהך קרא, (עיי"ש בתוד"ה מפני), ונראה לרמזו בזה לענין תשובה שצריך להיות וידוי ועזיבת החטא, וכמ"ש ברמב"ם בפ"ב מהל' תשובה, ומי שהוא רק מתודה ואינו עוזב חטאו, הוא עושה רק המחצית חצי שיעור ואינו מועיל דהוי כטובל ושרץ בידו, וזה מרומז בפסוק אשר יאמר כי הוא זה, דמיניה ילפינן דמודה במקצת חייב, דהיינו שרק מודה ומתודה ואינו עוזב חטאו חייב, שאינו מתכפר, וממשיך הכתוב עד אלהים יבוא דבא שניהם. היינו התשובה שמגעת עד כסא הכבוד כדא"י (יומא פ"ו ע"א), יבא דבר שניהם, פי' וידוי חרטה ועזיבת החטא.

כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו וגו' עזוב תעזוב עמו. י"ל עפי"מ שפירשנו (בפ' בראשית ג' ט"ו) הוא ישופך ראש ואתה תשופנו עקב, עפ"י מאמר חז"ל (שבת ק"ה ע"ב) כך דרכו של יצה"ר היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך, ומסיתו מן הקל אל החמור, והעצה היעוצה שהאדם ישמר מראש כשמתחיל להסיתו על דברים הקלים, החכם עיניו בראשו, הוא ישופך ראש כאשר ישכיל מראש ויזהר לא להכשל אף בקלות, ואתה תשופנו עקב, הנחש ינצח אם האדם לא ישיגה על הקלות, המרומז בעקב, ויביאנו ח"ו אל החמורות,

המלח, דאל"כ הדם חוזר, וזש"ה וכי ימכור איש דא הקב"ה, את בתו, כנסת ישראל (כן דריש ליה בזהר כאן) לאמה לא תצא כצאת העבדים בשן ועין הרומז ליסורים קשים שאין להם תיקון ח"ו, רק והפדה, וכדרשת חז"ל (קידושין י"א ע"ב) שייסייע בפירקונה בבחי' ואזכור את בריתי מלח, הרומז על יסורים קלים כנ"ל.

וגבי אסתר שבאמת רצתה להציל את ישראל מעבדות אחשורוש אמרה (אסתר ז' ד) ואילו לעבדים ולשפחות נמכרנו החרשתי, ונאמר (שם ד' ה) ותקרא אסתר להת"ך, שהוא ר"ת לא תצא כצאת העבדים רמז ליסורין קשין, אלא תהיה כמו הרה תקריב ללדת (ישעי' כ"ו י"ז)) שגם ר"ת להת"ך, בבחי' כרחם אב על בנים ותקרב הישועה שאמר דניאל שהוא התך, עיין פ"ק דמגילה (ט"ו ע"א), והר"ת של ותקרא אסתר להתך מסריסי המלך מכוונים לר"ת והסירותי את לב האבן מבשרכם, שעל ידי והסירותי לב האבן יוצאים מבחינת עבד לבחינת בן (עיי' קידושין ל"ו ע"א).

אם רעה בעיני אדוניה אשר לא יעדה והפדה וגו', אם אחרת יקח לו שארה כסותה ועונתה לא יגרע, ואם שלש אלה לא יעשה לה ויצאה חנים אין כסף. עיין במס' ב"מ (י"ב ע"ב) מימרא דשמואל דבכל מקום שאמרו חז"ל מגורשת ואינה מגורשת הבעל חייב במזונות אשתו, והנה כמ"כ אנחנו בני ישראל יש לנו עם הקב"ה דין זה, והוא עפי"מ דא"י (במדבר רבה האינו) דהקב"ה שלח לנו גט בשעת חורבן, אבל כבר אמר הנביא (ישעי' נ' א) אי זה ספר כריתות וגו', וכבר תלוי כל שלטי גיבורי כח תוה"ק להמציא עפ"י דת תוה"ק דהגט לא חל, (עיי' בס' בני יששכר להודש אב מאמר ו' נחמה ב) עפ"י הגמ' בקידושין (ל"ב ע"א) הקב"ה עלמא דיליה הוא, וכיון שכל העולם ברשותו אין לנו מקום לקנות הגט, וזה הרמז אי זה ספר כריתות שיחול, כיון שאין לכם רשות לעצמכם, ופירשו בזה מאמר חכמינו ז"ל (שבת פ"ח ע"ב) אשכול הכופר דודי לי בכרמי עין גדי, מי שהכל שלו מכפר לי על עון גדי שכרמתי לו, פי' כיון שהכל שלו, א"כ אין לנו מקום אפילו ד' אמות שיחול הגט, ולכן יכפר לי על עון גדי, העגל, שכיון שלא חלו הגירושין לא תפסו בנו קידושין אחרים. ומ"מ מידי ספק לא יצא והוי רק ספק גירושין, וא"כ צריך הוא לזון אותנו בשפע ברכה והצלחה.

וזה י"ל בפ' הפסוק ואם רעה בעיני אדוניה אשר לא יעדה, רק הוכרח לגרשה ח"ו, אך כיון שהוא רק ספק גירושין כיון דכולי עלמא דיליה כנ"ל ע"כ והפדה שחייב בפדיונה כמו במזונותיה (עיי"ש בגמ' ב"מ) והוא כביכול חייב במזונותינו, ואפילו ששני הצדדים מרוצים שתשאר בשביה, הבי"ד כופין לפדותה, דלא ליטמעי בין הכותים (עיי' טוש"ע אה"ע סי' ע"ח), וע"כ אם אחרת ח"ו יקח שארה כסותה ועונתה לא יגרע, כי חייב במזונותיה,

יתב, אבל וחג האסיף, קודם אסיפתו מעוה"ז, בצאת השנה, בצאת שנותיו, אזי באספך מעשיך מן השדה, ר"ל שלא יעשה מעשיו הטובים בגלוי אלא בהצנע, ועי"ז זוכה לראות פני השכינה כמאה"כ (מכה"ו ח) והצנע לכת עם ה' אלהיך.

לא תזבח על חמץ דם זבחי. ידוע דישאל נקראין בנים למקום, (עיין קידושין ל"ו ע"א) דדריש ליה מקרא (דברים י"ד א) בנים אתם לה' אלוהיכם, וכן מצינו ראיות לזה מכמה מקומות, אחד ממה שנאמר (שמות י"ב י"ב) ועברתי בארץ מצרים וגו' אעשה שפטים אני ה', ועי"ש ברש"י בשם ילקוט והגדה של פסח דדריש אני ולא השליח, (עי' ירושלמי סנהדרין פ"ד), מזה יש ראיה שאנו בנים למקום, דאל"כ אינו מן הדין שהקב"ה ילחם בשבילנו, דהא מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, משא"כ אב שכבודו מחול כדאי בקידושין (ל"ב ע"א), ועוד ראי' מתחיית המתים שהוא רק בידו של הקב"ה כדאי בתענית (בי ע"א) וע"כ משום שאנו נקראים בנים, ועיין בסנהדרין (ל"ט ע"א) ובתוס' שם ד"ה במאי טביל שכי' דל"ק היאך הקב"ה נטמא כשקבר את משה, דישאל נקראים בנים למקום. עוד מצינו שקראן הכתוב בנים דכתיב (שמות ד' כ"ב) בני בכורי ישראל. וגם ראי' מהא דהקריבו ישראל קרבן פסח ב"ד בניסן במצרים ע"כ שהיה להם דין בנים, דאל"כ כיון דאז בזמן שחיטת הפסח עדיין לא הגיע הזמן לצאת, דהא מיד שהגיע הזמן לצאת לא עכבן הקב"ה כהרף עין (עיין רש"י בא"ב מ"א), וא"כ היו עדיין אז עבדים וקיי"ל בפסחים (פ"ח ע"ב) דמה שקנה עבד קנה רבו והפסח היה צריך להיות משלכם, ועכ"ח צ"ל שעשאו הקב"ה כשלהם מטעם בנים, וזש"נ (שמות י"ג ח) בעבור זה עשה ה' ל"י בצאתי ממצרים, פי' שעשה כאילו הוא שלי בצאתי ממצרים. ואולי מה"ט נאמר לא תזבח על חמץ דם זבחי, דהיה אפשר לומר דאינו עובר על חמץ בבל יראה כיון שאינו ברשותו, אבל באמת עובר משום דעשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו (עיין פסחים ו' ע"ב), וראיה מפסח שעשאו בנים וכאילו הן ברשות עצמן וכנ"ל, וע"כ נאסר החמץ דאם נחשב ברשותו אפילו כשאינו ברשותו לגבי קרבן פסח כנ"ל, עכ"ח הוא צריך להיחשב כאילו ברשותו גם לענין בל יראה.

ועפ"ז יש לפרש סמיכות הפסוקים (שמות י"ב י"ב) ועברתי בארץ מצרים וגו', (ובפסוק י"ג) והיה הדם לכם לאות על הבתים, פי' ועברתי אני בעצמי, ומזה והיה הדם לכם לאות, פי' הדם פסח נחשב שהוא "לכם" וזה לאות שהם בנים, וכיון שנקראים בנים יהיה תחיית המתים, דגם משם מוכרח שאנו בנים כנ"ל, ויבנה ביהמ"ק המקווה, וזה אמרו על הבתים. וזה שאמר הכתוב (דברים י"ד א) בנים אתם לה' אלוהיכם וגו' ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת, פי' כיון שהנכם בנים יכול להיות תחיית המתים כנ"ל בתוס' סנהדרין, ע"כ לא תשימו קרחה בין עיניכם למת

וזה שאמרו חכז"ל (ברכות ה' ע"א) לעולם ירגיז אדם יצ"ט על יצה"ר נצחו מוטב וכו' ואם לאו יזכיר לו "יום" המיתה, דלפי"ז הכוונה שיזכיר לו הסיבה של היום שנגזר בו המיתה, שהוא אצל אדם הראשון שהתחיל בקל בנגיעה בעץ הדעת וכו' לחמור וגרם מיתה לדורות. וזש"א הכתוב כי תראה חמור, מלשון חומר שהוא היצה"ר, שונאך, הוא השונא האמיתי, רובץ, שהנך רובץ ח"ו תחת משאו ואינך יכול להתגבר, עזוב תעזוב עמו, היינו על ידו שתזכיר לו מה שעשה עם חוה שע"י נגיעה שהיא קלה הביאה להחמור לעבור פי ה' וגרם מיתה, וע"י זכירה זו של "יום" שנגזר בו מיתה כנ"ל תזכה להתגבר עליו. ה' יעזרנו.

מדבר שקר תרחק. י"ל דענין התרחקות משקר הוא סיג גדול להשמר משאר עבירות שבתורה, והוא עפ"י מה דאיתא בספר חסידים (סי' תרמ"ז) שרשע אחד אמר לחכם שאילו היית מורה לי תשובה לדבר אחד הייתי עושה ואפילו הקשה לי ביותר, ואמר לו שיקבל עליו לאמר אמת, וכן עשה אף שקשה היה לו, וממילא לא עשה שום עבירה, כי אם ישאלו אותו עליהם לא יוכל להכחיש עי"ש, וזה שאמר הכתוב (תהלים ק"ט מ"א) ואל תצל מפי דבר אמת עד מאד, ר"ל אפילו אם הוא קשה עד מאד וממילא ואשמרה תורתך תמיד לעולם ועד, וזה שאמרו חכמינו ז"ל (שבת ק"ד ע"א) קושטא קאי, היינו ע"י קושטא שמקבל עליו לומר רק האמת קאי כל התורה. וזש"א"כ (משלי כ"א כ"ג) שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו, היינו שומר פיו ולשונו מלדבר שקר וכזב, ואומר רק האמת, עי"ז שומר מצרות של עבירות אחרות נפשו, וזש"א"כ (תהלים ק"ט נ"א) קרוב אתה ה' וכל מצותיך אמת, היינו קרוב אתה להשי"ת וכל מצותיך לקיימם ע"י אמת.

וביום השביעי תשבית למען ינוח וגו'. אפשר לומר למען ינוח גימ' ק"ץ, ויש לרמוז בזה מה שאמרו חז"ל שבזכות שבת ינוצלו מחבלי משיח (שבת ק"ח ע"א), וזהו וביום השביעי תשבית, ואז למען שעולה ק"ץ יניח, מלשון נחת, ר"ל שיהיה הק"ץ בלי חבלי משיח רק בשובה ונחת.

ולא יראו פני ריקם וגו'. י"ל רמוז למה שאיתא (ברש"י משלי ג' ט') כבד ה' מהונך, אל תקרי מהונך אלא מגרוך, וזה ולא יראו פני ריקם, הר"ת מכוונים לר"ת של ושפתי רננות יהלל פי (תהלים ס"ג).

וחג הקציר בכורי מעשיך אשר תזרע בשדה, וחג האסיף בצאת השנה באספך את מעשיך מן השדה. י"ל וחג הקציר בכורי מעשיך פי' בעת שמתחיל לעבוד את השי"ת כמו בכורים שבאין מראשית, אשר תזרע בשדה, אז אין קפידא אם הוא עושה בפרהסיא כמו השדה שהוא בפרהסיא (עיין ברטנורא פאה פ"ו מ"י דדריש מה שדך בגלוי), כדי להתחזק ולהתקדש בעבודתו

שיהיה תחיית המתים בב"א.

ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך לא תבשל גדי בחלב אמו. ויש להבין השייכות שביניהם, וי"ל דהנה אי בזוה"ק והובא בב"י בטור או"ח (סי' קע"ג) מאן דאכיל בשר בחלב אם אוליד באלו ארבעים ימים בן, נותנים לו נשמה מסטר"א ר"ל, יע"ש, וזי"ל הרמז כאן, ראשית בכורי אדמתך, רומז על הבנים הדמה הביכורים והפירות של האדם, תביא בית ה' אלהיך, שיזכה לגדלם ולהביאם לעבודת השי"ת, שתהא להם נשמה קדושה וטהורה המושכת אותם להשי"ת ויזכה לזה ע"י לא תבשל גדי בחלב אמו, שיהא נזהר באכילת בשר וחלב בשום דנדוד איסור, יזכה להביא הביכורים, הבנים עם נשמות קדושות להשי"ת.

את מספר ימיך אמלא. אמל"א ר"ת אומר לציון מלך אלהיך (ישעי' נ"ב ז), כי ימי האדם מישראל אינם מתמלאים רק בגאולה שלימה כשיהיה ומלאה הארץ דעה, וזהו את מספר ימיך אמל"א, הוא נוטריקון אומר לציון מלך אלהיך, וכיון שאמרו חז"ל (יומא פ"ו ע"ב, ע"ש בגליון) שאין ישראל נגאלין אלא בתשובה, ע"כ אומר אני מעשי למלך (תהלים מ"ה ב), ג"כ ר"ת אמל"א, דע"י שנשוב בתשובה שלימה להיות כל מעשינו מיוחדים לכבודו ית"ש, נזכה לגאולה שלימה שגם מרומז בר"ת של אמל"א כנ"ל.

ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע. המפרשים נתקשו שכאן אמרו נעשה ונשמע ולמעלה בפרשה (בפסוק ג) כתיב ויאמרו כל הדברים אשר דבר ה' נעשה ולא אמרו ונשמע, ואפשר לומר עפ"י המדרש תנחומא פר' נח (סי' ג) שהכפיה בקבלת התורה היתה רק על תורה שבעל פה אבל תורה שבכתב קיבלו ברצון. והנה נשמע מורה על תורה שבע"פ וראיה על תורה שבכתב כפי שפירש בספד"ק בינה לעיתים הפסוק (משלי כ"י"ב) אוזן שומעת ועין רואה ה' עשה גם שניהם, כי עין רואה מרמז לתורה שבכתב ואוזן שומעת לתורה שבע"פ, אלהים עשה גם שניהם כי כולם נתנו מרועה אחד, וזוה פירש הפסוק (שם כ"ו י"ב) ראית איש חכם בעיניו תקוה לכסיל ממנו, פי' ראיתי איש חכם "בעיניו" פי' שרוצה להתחכם רק ע"י תורה שבכתב הרמזו בתיבת "בעיניו" ע"ז אמר תקוה לכסיל יותר ממנו עכ"ד. וזוה מיושב דמקודם אמרו רק נעשה מצוות תורה שבכתב, רק אח"כ דכתיב ויקח את ספר הברית הרומז לצ"ח קללות, שמסיים אלה דברי הברית (דברים כ"א ס"ט), אמרו מחמת פחד התוכחה נעשה ונשמע גם לתורה שבעל פה, ולכן הא דאי במס' שבת (פ"ה ע"א) מכאן מודעה רבה לאורייתא, היינו רק לתורה שבע"פ שקיבלוהו מאונס ופחד התוכחה.

ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע. ג' במסו' דין, ואידך (שמות כ"ה ל"ה) ונשמע קולו בבואו אל הקודש לפני ה' ובצאתו, ג' ונשמע פתגם המלך (אסתר א' כ"ו), י"ל עפ"י"מ שפירשנו לעיל שנשמע רומז לתורה שבע"פ, וי"ל דקודם שידעו ישראל מחורבן הבית היה די להם תורה שבכתב לבד כיון שיכלו להשיג מעצמם תורה שבע"פ המפרשת את התורה שבכתב, ומשו"ה אמרו נעשה המכוון לתורה שבכתב, רק אחר שנאמר ויקח את ספר הברית הרומז לחורבן כדכתיב (דברים כ"ה ס"ה) והתמכרתם שם לאויבך לעבדים וגו' אלה דברי הברית ואז יהיה זמן שלא יבינו התורה שבכתב בלי התורה שבע"פ, לכן אמרו נעשה ונשמע שמקבלין גם תורה שבע"פ, וזאת תורת המסורה ונשמע קולו בבואו אל הקודש ובצאתו, כלומר מכיון שיהיה זמן שיצאו מן הקודש ונשמע פתגם המלך, היינו של מלכי אוה"ע שהחריבו מקדשינו, ע"כ עלינו לקבל כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע גם תורה שבע"פ. וזוה נבוא לביאור המדרש בשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע אמר הקב"ה ויקחו לי תרומה, דלפי"מ שנתבאר דנעשה "ונשמע" אמרו כיון שיגיע זמן החורבן ויהיה נעלם ההשגה, לכן אמר אז השי"י ויקחו לי תרומה לבנות המשכן, יען שלא יזכו שתהיה השראת השכינה אצל כל אחד ואחד, וכמו שאומרים בשם הרה"ק מרוזין עה"פ (תהלים ע"ח ס) אהל שיכן באדם, שלו היו זוכין היו במדרגיגה של אהל שכן בכל אדם ולא היו צריכין למשכן.

ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע. י"ל עפ"י הידוע מספד"ק שמקודם יחזיק באמונה ויר"ש באמת ובפשטות, וזוה יבא לשכל טוב להבין קצת גדלות הבורא ית"ש, ועי"ז יעמוד באמונתו לעד, וזשה"כ (תהלים קי"א י) ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עושיהם תהלתו עומדת לעד, פי' דהראשית צריך שיהיה מחזיק ביראת שמים באמונה פשוטה, ועי"ז יגיע לשכל טוב להגיע להבין גדלות הבורא, ועי"ז תהלתו עומדת לעד, שיחזיק באמונתו לעד, משא"כ אם מתחיל תיכף ע"י חקירות שכל אנושי יכול ליפול ח"ו. וז"ש סוף קהלת (י"ב ג) סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא, רצ"ל סוף דבר הכל נשמע, מלשון הבנה, אם את אלהים ירא, מקודם, סופך שתבין את הכל, וז"ש ישראל בשעת קבלת התורה נעשה ונשמע, היינו נעשה מקודם באמונה פשוטה וביר"ש, ועי"ז נשמע להבין.

ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטוהר. אי' בגמ' ברכות (ז' ע"א) שמשרבע"ה שאל את הקב"ה הודיעני נא את דרכיך, מפני מה יש צדיק וטוב לו ויש צדיק ורע לו, ואי' בספד"ק דתשובת הקב"ה היה וראית את אחורי, והכוונה דכל מה דעביד קוב"ה לטב עביד, ואף שבשעת מעשה נראה לעין שהוא דין, אבל לעתיד יתברר שהכל היה במישור ובצדק, וזהו ותחת רגליו כלומר בסוף דבר ותכליתו, רואים כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטוהר, שהכל חסד ורחמים.

הפסרה

ולבבו יבין ושב ורפא לו (ישעי' ו' י). י"ל כי בינה ר"ת יהיו נמתקין הדינים בשרשון, וזהו ולבבו יבין"ן, ושב, ועי"כ ורפא לו, ומשו"ה מתחילין בתפילת שמ"ע באתה חונן לאדם דעת, וברכת תשובה אחר בינה כדאיתא במגילה (י"ז ע"ב) דכתיב ולבבו יבין ושב ורפא לו.